

De structuur van de partij heroverwogen

Enige kanttekeningen

GERRIT KUIJK*

Ongeveer een jaar geleden heeft de ALV van D66 zijn finale goedkeuring gehecht aan de besluitvorming over integrale wijziging van statuten en huishoudelijk reglement. Deze waren op verschillende eerder congresen uitgebreid aan de orde geweest, en gaven tot op het laatste moment aanleiding tot verhitte discussies. Ik moge herinneren aan de discussie tussen het Hoofdbestuur enerzijds en de Regio Groningen anderzijds over de principiële vraag of het lidmaatschap van het Hoofdbestuur verenigbaar kon zijn met dat van de Eerste Kamer der Staten Generaal. Die discussie werd toen door de ALV met overweldigende meerderheid in het voordeel van het 'Neen' der Regio Groningen beslist.

Het baart derhalve geen opzien dat het Hoofdbestuur in de Democraat van 16 september jl. onder de kop 'Partijstructuur onder de loep' ondermeer stelt: 'De ALV functioneert niet in alle opzichten bevredigend'.

Het Hoofdbestuur hebben, zo stelt men met nadruk, 'zowel vanuit de basis als op meer centraal niveau kritische kanttekeningen' bereikt die zich toespitsten op vier hoofdpunten. Dat waren, in de door het HB gehanteerde volgorde, ten eerste de 'tussenpositie van de regionale vertegenwoordigers in het Hoofdbestuur', ten tweede 'de taakafbakening tussen het Hoofdbestuur en de Adviesraad en tussen de Adviesraad en andere partijorganen als bijvoorbeeld de SWB of de ALV', ten derde dat 'de ALV niet in alle opzichten bevredigend functioneert' en ten vierde de 'veelheid aan commissies, werkgroepen, projectgroepen en andere groepen.'

Dit leidde bij het hoofdbestuur tot de vraag of de huidige partijstructuur nog steeds de meest geschikte is voor de totstandkoming van politieke besluiten, die in voldoende mate zijn voorbereid en worden gedragen door de leden. Derhalve vroeg men advies aan een speciale ad-hoc-commissie 'Adviesgroep Partijstructuren'. Het door die commissie uitgebrachte advies heeft u kunnen lezen in meergenoemde Democraat, waarin het door het HB is gepubliceerd omdat het 'een goede basis biedt voor het in gang zetten van een brede discussie in de partij over de verbetering van onze partijstructuur'.

Voor het houden van een brede discussie over dit onderwerp zijn echter meer vereisten te stellen. Eén daarvan is dat men moet kunnen beschikken over kennis van de bestaande structuur. Zolang de precieze tekst van de vigerende statuten en het geldende huis-

houdelijk reglement nog niet onder de leden is verspreid, mag men er vanuit gaan dat aan dit minimale vereiste niet is voldaan.

Dit mag in dit stadium voor een geïnformeerd lid echter geen beletsel zijn eens aandachtig naar de beweegredenen van het Hoofdbestuur te kijken. Om te beginnen valt uit volgorde en formulering van de aangedragen kritiekpunten op, dat er wel heel sterk vanuit het HB, meer bepaaldelijk nog vanuit het DB is geredeneerd. Immers, zowel vanuit de basis als op meer centraal niveau lijkt er geen kritiek op het DB te bestaan, terwijl de Regio-HBleden het moeten ontgelden. De taakafbakening tussen HB en AR is eveneens oud zeer; het presidium van de AR pleegt zich onafhankelijk tegenover DB en HB op te stellen. De 'veelheid van groepen' die zich met de politieke gedachtenontwikkeling bezighouden, en het gebrek aan kwaliteit van de producten van vele werkgroepen, is een probleem dat in het HB al meer malen ter sprake is geweest. Met name dit laatste punt is al onderwerp van bespreking geweest tussen de portefeuillehouders in het DB enerzijds, en de besturen van SWB en PSVI anderzijds. Voor zover mij bekend met wederzijds als bevredigend ervaren uitkomsten, die passen in bestaande organisatorische en statutaire kaders.

Ook de andere gesignaleerde problemen zijn oplosbaar zonder de structuren te veranderen. Hoe ontstaat de informatieachterstand van de Regio-HBleden? Door hun (systematisch?) informatie te onthouden, en door het DB 3 à 4 keer te laten vergaderen tegen het voltallige HB 1 keer, met een uitgekilde agenda of juist over zoveel dringende items dat besluitdwang optreedt en serieuze discussie onmogelijk wordt. Opmerkelijk is ook, dat, hoewel in het verleden meermalen de afspraak is gemaakt dat in het DB besproken aangelegenheden bij het bespreken van de notulen in het HB op nieuw ter sprake gebracht kunnen worden, overbelasting van het secretariaat of problemen met de notulist structureel voor zo'n vertraging zorgen, dat een dergelijk ingrijpen mosterd na de maaltijd wordt. Op deze wijze wordt de 'landelijke component' van het Regio-HB lidmaatschap tot nul gereduceerd. Veel enthousiaste RHBliden branden dus snel af, zoals dat heet, en vertrekken. Anderen blijven, zwijgen of vechten heroïsch tegen de bierkaai, waardoor bij de toevallige, slechts een enkele maal aanwezige buitenstaander, zoals een bij toerbeurt aanwezig Kamerfractielid of de secretaris buitenland van de partij, wèlhaast de indruk moet ontstaan dat de kwaliteiten van de RHBliden gering zijn en dat een structuur die dergelijke lieden ophoest, rijp is voor kaalslag.

Dat in zo'n situatie de 'terugkoppeling naar regiobesturen en afdelingen' problematisch wordt, ligt

* De auteur is voorzitter van het regiobestuur van Groningen, en was tot 1 november 1987 lid van het HB voor de regio Groningen.

De D33-bijeenkomst te Arnhem in 1985. Door betere partijstructuur een éénmalig gebeuren?

voor de hand. Vaak valt er niets terug te koppelen, wegens gebrek aan relevante informatie. In andere gevallen is er niets om naar terug te koppelen, omdat het regiobestuur niet functioneert. Merkwaardigerwijze lijken het DB echter geen punten van kritiek op regiobesturen bereikt te hebben, noch vanuit de basis, noch vanaf een meer centraal niveau. Dit is des te opvallender, daar het DB net een bezoekronde langs de verschillende regio's achter de rug heeft en dus het oor goed te luisteren heeft kunnen leggen. Ook over het functioneren van afdelingsbesturen zwijgt het Hoofdbestuur.

Resumerend kunnen we zeggen dat het Hoofdbestuur, lees het Dagelijks Bestuur, met een 'brede discussie ... over de verbetering van onze partijstructuur' bedoelt: een binnen een eng kader (dat van het 'Advies') gevoerde discussie over de centrale organen van de partij, waarbij de positie van het DB niet ter discussie diént te staan. Aldus blijkt uit 'Partijstructuur onder de loep', het begeleidend schrijven van het Hoofdbestuur bij het 'Advies van de Adviesgroep Partijstructuren'.

Hoe weinig wij door dit soort argumenten ook zouden worden overtuigd van de noodzaak van deze discussie, wij kunnen er door de procedure die het Hoofdbestuur heeft gevolgd, niet omheen. Het feit dat het Hoofdbestuur niet eerst mandaat aan het congres heeft gevraagd, brengt met zich mee dat iedereen eerst nolens volens mee moet discussiëren om zijn recht van spreken niet te verliezen, voordat kan blijken of de ALV überhaupt wel enige verandering wil. Met als risico dat er straks een waar pandemonium losbreekt, zonder dat er enige besluitvorming op volgt. Derhalve ook hier enige opmerkingen over het advies van de commissie-Vrijhoef.

Blijkens haar advies heeft de commissie zich eerst bezonnen op de vraag: 'Wat kenmerkt D66 als een politieke partij? Nader geformuleerd: wat is de 'partijcultuur' van D66 en welke zijn de sterke en zwakke kanten daarvan?' Na enige in dit verband niet ter zake doende tussenzinnen volgt enige regels later het antwoord: 'D66 heeft zich in zijn benadering altijd gekenmerkt door een beroep te doen op de individuele creativiteit van mensen binnen en buiten de partij. Het organisatorisch kader mag hierbij zo weinig mogelijke belemmeringen opwerpen. Deze benadering versterkt de levendigheid en de open discussie in de partij, maar kent als nadeel dat de partij door te zwak organisatorisch kader kwetsbaar is voor abrupte schommelingen.' Kortom, volgens de commissie-Vrijhoef vervult het organisatorisch kader op dit moment vooral een negatieve functie.

Dat zou niet zo moeten blijven. De organisatie van de partij zou een positieve rol moeten gaan spelen, dienstbaar aan wat de commissie noemt de functies van de partij. De commissie onderscheidt de volgende belangrijkste functies van de partij.

1. De politieke visie vertalen in concrete stellingen en voorstellen die gericht zijn op het gewenste politieke resultaat.
2. Door dit 'politieke produkt' en door de partijcultuur belangstellenden te binden en goede kandidaten voor vertegenwoordigende lichamen en andere openbare functies te kunnen werven.
3. De partij zodanig organiseren – in overeenstemming met de partijvisie – dat bij de kiezer het vertrouwen in de doelstellingen en continuïteit van de partij ontstaat.

Om te beginnen lijkt er bij de commissie enige onduidelijkheid te bestaan over de vraag wat nu een functie is, en wat een middel. Ten tweede wordt het begrip van bovenstaande zinnen bemoeilijkt doordat de commissie, bewust of onbewust, impliciet een scheiding aanbrengt tussen de politieke vertegenwoordigers namens D66 enerzijds, en de partij D66 anderzijds, waarbij men het woord partij hier en op andere (niet op alle) plaatsen moet begrijpen als beperkt tot de functie van organisatorisch kader, dat ten dienste moet staan aan de politieke gezagsdragers, als een soort van waterdrager. Alleen op deze wijze geïnterpreteerd hebben deze uitspraken van de commissie enigerlei betekenis.

Alvorens verder te gaan signaleert de commissie eerst even de ons inmiddels uit de brief van het HB al bekende tekortkomingen. Ik maak van die adempauze even gebruik om de functies van de partij even te omschrijven zoals het mijns inziens wel moet. Ik zal mij

daarbij houden aan het door de commissie aangegeven kader, zonder nochtans aan het woord partij dezelfde beperkte inhoud toe te kennen. Mijn omschrijving ziet er ongeveer zo uit:

Functies van de partij:

1. Het integreren van concrete politieke stellingnames en concrete voorstellen van partijleden, waaronder gekozen vertegenwoordigers, die gericht zijn op politiek resultaat, in een uitvoerbaar lange termijn programma, de 'partijvisie' zo u wil.

2. Het door de kwaliteit van dit politieke produkt en de flexibele slagvaardige omgang daarmee opbouwen van een politieke achterban. Dat wil zeggen het winnen van kiezers en het werven van leden.

3. Het uit de leden diegenen die door hun kwaliteiten het meest daarvoor geschikt zijn en die bovendien blijkens hun lange en trouwe staat van dienst ook het ondankbare en saaie werk voor de partij niet schuwen, te kandideren voor vertegenwoordigende lichamen.

4. Het er zorg voor dragen dat zij die D66 politiek vertegenwoordigen, ook daadwerkelijk de partijstandpunten uitdragen, c.q. opereren met rugdekking van de partij, hetgeen niet noodzakelijkerwijs hetzelfde is als rugdekking van hun fractie.

Het behoeft waarschijnlijk geen betoog dat zo'n analyse van de partijfuncties een andere invalshoek oplevert bij het beschouwen van eventuele tekortkomingen in de organisatie dan de analyse van Vrijhoef c.s. Voordat dat echter ook aanschouwelijk zal blijken, dient het volgende met nadruk gesteld te worden. Een partij die nu alweer enkele jaren in haar verkiezingsprogramma's veel meer dan andere de nadruk legt op het belang van zuivere procedures, op het verbeteren van bestuursstructuren en op het fatsoenlijk omgaan met macht, moet haar eigen structuur zo zuiver mogelijk definiëren, haar eigen procedures hyper-consequent uitvoeren en geloofwaardig inrichten. Immers, bij een partij die al zolang in de oppositie is, is de eigen partijorganisatie de enige toetssteen voor het gehalte van de uitgedragen ideeën. In concreto betekent dat de volgende twee dingen:

1. We kunnen het niet maken om het one man - one vote systeem buiten de discussie te houden enkel op grond van de door de commissie-Vrijhoef aangedragen argumenten. Het staat de partij vrij om dit systeem na ampele overweging met overweldigende meerderheid van stemmen gepaard gaande aan uitingen van grote emotionaliteit te handhaven. Juist echter wanneer je zelf zoals Vrijhoef van mening bent dat De ALV op het moment niet functioneert, mag je niet zonder echte argumenten zeggen: 'Daar praten we niet over'.

2. We moeten in de partij zelf de leus: 'Een stem voor

de macht, een stem voor de controle op de macht' in de praktijk gaan brengen. Bovendien zullen we dit moeten koppelen aan een of andere vorm van districtenstelsel. Wanneer we de statuten en het huishoudelijk reglement fundamenteel wijzigen zonder aan deze twee punten aandacht te besteden, lopen we het risico onze geloofwaardigheid te verliezen.

Wanneer ik de zeven tekortkomingen¹ die de commissie-Vrijhoef noemt in het licht van het bovenstaande beschouw, kom ik tot de volgende conclusies. De punten 2, 3, 4, en 6 zijn geen gebreken die worden veroorzaakt door een slechte bestaande structuur. Zij komen integendeel voort uit de slechte invulling die aan de bestaande goede structuur gegeven wordt. Zij kunnen ook niet opgelost worden door structuurveranderingen, maar slechts via voorzichtig beleid gevoerd door deskundige besturen. Punt 7. 'De partij heeft te weinig aandacht voor de persoonlijke gevolgen van de inzet van leden (bijvoorbeeld bij het verliezen van hun politieke functies) hoort in een serieus stuk niet thuis. Politiek is een riskant bedrijf, hetgeen in de beloning en in de afvloeiingsregelingen ruimschoots is verdisconteerd. Blijven de punten 1 en 5. Punt 5. 'De verantwoordelijkheden voor het ontwikkelen en in concrete stellingname vertalen van de politieke visie is tussen partij en fractie onvoldoende afgebakend. (Dit onverlet het uitgangspunt dat wij de eigen verantwoordelijkheid van de TK-fractie als een groot politiek goed beschouwen)', moet in dit verband beschouwd worden als een onjuiste constatering. De vigerende statuten en het geldende huishoudelijk reglement staan de interpretatie toe dat dit onverkort de verantwoordelijkheid van de partij is. Dat de partij die verantwoordelijkheid meestentijds niet opneemt, hangt met de kwaliteit van de (bestuurs)leden samen. De structuur op zich is duidelijk.

Rest ons punt 1. 'De ALV functioneert niet bevredigend. Zij is niet het sluitstuk van een brede politieke discussie in de partij. Tijdens de ALV lopen politieke stellingnames en gedetailleerde specialistische discussies door elkaar heen. Hoewel de ALV formeel het hoogste politieke besluitvormende orgaan van D66 is, kan het (sic) deze verantwoordelijkheid in de praktijk onvoldoende waarmaken'. In mijn opvatting kun je als je als partij deze mening van Vrijhoef onverkort zou delen, hetgeen ik overigens geenszins doe, ook hier verandering inbrengen door de ALV 6 keer per jaar in plaats van 2 keer per jaar bijeen te laten komen, met per keer veel magerder agenda's en dus met meer

1. Wegens plaatsgebrek kan ik niet citeren en moet ik verwijzen naar de Democraat van 16 september.

spreektijd. Ook dit betreft geen structurele wijziging.

Kijken we vervolgens naar de *Uitgangspunten* zoals de commissie-Vrijhoef die formuleert, dan valt op dat hierin al een aantal beslissingen ongemotiveerd verscholen liggen. Het beleidsprogramma moet op termijn verdwijnen en de regionale component in het HB afgeschaft. Bezien we de concrete voorstellen, dan valt op, dat er, hoewel er hier en daar het woord controle valt, vooral sprake is van het herverkavelen van uitvoerende en beleidsbepalende taken. Het handhaven van het one man – one vote systeem blijkt in de praktijk te betekenen dat de ALV tot een stempelmachine degradeert, terwijl het voorgestelde ledencollege geen tanden krijgt om het HB te bijten.

Al met al meen ik duidelijk gemaakt te hebben dat wat er voor ligt een betrekkelijk onvoldragen indruk maakt, en nog niet rijp is voor besluitvorming. Het HB lijkt er beter aan te doen nog niet in januari een beslispuhlenlijst aan de Adviesraad voor te leggen, teneinde die op de ALV van 5 en 6 februari aan de leden voor te leggen. Zegt niet de commissie zelf onder punt 2:

'De functie die de lokale en regionale ledenvergaderingen voor de landelijke politieke visie zouden moeten hebben, komt niet tot haar recht door te snelle procedures op belangrijke momenten en door niet goed gestroomlijnde voorbereiding van besluiten van de ALV.'

Veranderingen in levensstijl en de gevolgen voor de politiek

Lezingencyclus in De Balie

De levensstijl van mensen verandert. Hun levensloop wordt minder voorspelbaar, grilliger. Rolwisselingen vinden voortdurend plaats, mensen kunnen niet meer worden gekarakteriseerd met een enkel sociaal kenmerk; mensen kunnen zeer uiteenlopende kenmerken met elkaar combineren in een enkel leven, opeenvolgend of ook gelijktijdig. Dit proces, dat wij individualisering noemen, gaat ook gepaard met een toenemende vrijheidsbeleving.

Hoe uit zich dit proces? Kan het in trends, of eerder nog trendbreuken worden aangewezen? Hoe is het zelfbeeld van mensen veranderd als gevolg van deze ontwikkeling? Hoe kunnen zij op hun (wisselende) activiteiten worden aangesproken? Hoe verhoudt zich het persoonlijk leven tot het werk van mensen? Vindt op dat laatste gebied eenzelfde ontwikkeling plaats?

En wat zijn de consequenties van dit proces?

Wat betekent het voor de relatievormen in de toekomst? Hoe verhoudt individualisering zich tot de emancipatie van vrouwen? Moet onze samenleving zich erop gaan instellen dat mensen eens in de zoveel jaren geheel ander werk willen hebben? Hoe verhoudt zich dit proces tot de technologische ontwikkeling? En in hoeverre zullen mensen zich in de toekomst nog willen laten vertegenwoordigen, door een politieke partij of een belangenorganisatie?

Over dit thema organiseert de Stichting Wetenschappelijk Bureau D66 een lezingencyclus, op elke tweede dinsdag van de maand in theater De Balie, Kleine Gartmanplantsoen 10, Amsterdam.

Het programma luidt als volgt:

12 januari 1988, H.K. Boswijk, *Trends en trendbreuken*

9 februari 1988, C.J. Zwart, *New Age*

8 maart 1988, J. Soetenhorst-de Savornin Lohman, *Emancipatie*

12 april 1988, P. van Schilfgaarde *Nieuwe arbeidsverhoudingen*

10 mei 1988, C.J. Weeda *Relaties*

De lezingen beginnen om 20.00 uur.

De toegangsprijs bedraagt f 5,-, studenten en CJP f 2,50.